ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

МАУП

Кафедра публічного адміністрування

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Директор ННІМВСН

_____
А.М.Грись

"27" серпня 2021 р.

Схвалено на засіданні кафедри
Публічного адміністрування
Протокол № 1 від "26" серпня 2021 р.
Завідувач кафедри

_____
І.А. Семенець-Орлова

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ»

спеціальності: **281 Публічне управління та адміністрування**
(шифр і назва спеціальності)

освітнього рівня **бакалавр**
(назва освітнього рівня, ОКР)

освітньої програми: **281 Публічне управління та адміністрування**
(шифр і назва освітньої програми)

Київ МАУП 2021

Розробник (-и) робочої програми навчальної дисципліни:
Семенець-Орлова І.А., доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного адміністрування

Викладач:
Утвенко В.В.., кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри публічного адміністрування

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри публічного адміністрування
(протокол №1 від "26" серпня 2021 р.)

Схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук
(протокол №1 від "27" серпня 2021 р.)

Завідувач кафедри _____ Семенець-Орлова І.А.
(підпис)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником освітньої програми 281 Публічне управління та адміністрування)
(назва освітньої програми)

25.08.2021 р.

Керівник освітньої програми _____ Пивоваров К. В.
(підпис) (ПІБ)

Робочу програму перевірено
25.08.2021 р.

_____ _____
(підпис) (ПІБ)

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «____»____ 20___ р., протокол № ___
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «____»____ 20___ р., протокол № ___
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «____»____ 20___ р., протокол № ___
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «____»____ 20___ р., протокол № ___
(підпис) (ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
«УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ»		
Курс	4	4
Семестр	7	7
Обсяг кредитів	4	4
Обсяг годин, в тому числі:	120	120
Аудиторні	50	6
Модульний контроль		
Семестровий контроль		
Самостійна робота	70	114
Форма семестрового контролю	залік	залік

2. Статус дисципліни: *вибіркова*

3. Мета та завдання навчальної дисципліни: сприяння якнайглибшому засвоєнню студентами знань з дисципліни «Управління розвитком територіальної громади», ознайомлення їх з основними поняттями дисципліни, поглиблене вивчення теоретичних засад та практичних механізмів в сфері самоврядування та розвитку територіальної громади. Також методичні матеріали передбачають опанування в повному обсязі навчальної програми та формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

4. Компетентності та програмні результати навчання за дисципліною

В результаті вивчення курсу здобувачі повинні мати:

Здатність розв’язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері публічного управління та адміністрування або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та наукових методів відповідної галузі і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

Здатність реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Здатність бути критичним і самокритичним.

Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

Здатність працювати в команді.

Здатність планувати та управляти часом.

Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

Здатність спілкуватися іноземною мовою.

Здатність до соціальної взаємодії, до співробітництва й розв'язання конфліктів.

Здатність забезпечувати належний рівень вироблення та використання управлінських продуктів, послуг чи процесів.

Здатність забезпечувати дотримання нормативно-правових та морально-етичних норм поведінки.

Здатність використовувати в процесі підготовки і впровадження управлінських рішень сучасні ІКТ.

Здатність використовувати систему електронного документообігу.

Здатність здійснювати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів та технологій.

Здатність розробляти тактичні та оперативні плани управлінської діяльності.

Здатність готувати проекти управлінських рішень та їх впроваджувати.

Здатність впроваджувати інноваційні технології.

Здатність до дослідницької та пошукової діяльності в сфері публічного управління та адміністрування.

Здатність у складі робочої групи проводити прикладні дослідження в сфері публічного управління та адміністрування.

5. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

№	Курс 4 Семестр 7 Всього годин у семестрі 120 Теми	Кількість годин, з них:					
		лекції	семінарські заняття	практ. Лаб. Зан. (ПЗ, ЛЗ)	інд. конс. роб. (ІКС)	сам. роб. студ. (СРС)	Примітка
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади дисципліни							
1	Сутність та ознаки територіальної громади як основи місцевого самоврядування	4	2			7	У, ПК, Т
2	Види територіальних громад в Україні	4	2			7	У, ПК, Т
3	Теоретичні основи управління розвитком територіальної громади	4	2			8	У, ПК, Т
4	Еволюція управління розвитком територіальної громади	4	2			8	У, ПК, Т

Змістовий модуль 2. Практичні механізми управління розвитком територіальної громади							
5	Сучасний стан управління розвитком територіальної громади	4	2			8	У, ПК, Т
6	Основні форми діяльності територіальних громад в Україні	4	1			8	У, ПК, Т
7	Тенденції розвитку територіальних громад в контексті реформування місцевого самоврядування в Україні	4	2			8	У, ПК, Т
8	Сталий розвиток територіальної громади. Ресурсне забезпечення розвитку територіальної громади.	2	1			8	У, ПК, Т
9	Шляхи удосконалення державного управління розвитком територіальної громади	4	2			8	У, ПК, Т
	Всього годин: 120	34	16			70	

Тематичний план для заочної форми навчання

№	Курс 4 Семестр 7 Всього годин у семестрі 120 Теми	Кількість годин, з них:					
		лекції	семінарські заняття	практ. Лаб. Зан. (ПЗ, ЛЗ)	інд. конс. роб. (ІКС)	сам. роб. студ. (СРС)	Примітка
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади дисципліни							
1	Сутність та ознаки територіальної громади як основи місцевого самоврядування					12	У, ПК, Т
2	Види територіальних громад в Україні	1				12	У, ПК, Т
3.	Теоретичні основи управління розвитком територіальної громади					12	У, ПК, Т
4	Еволюція управління розвитком територіальної громади	1				12	У, ПК, Т
Змістовий модуль 2. Практичні механізми управління розвитком територіальної громади							
5.	Сучасний стан управління розвитком територіальної громади		1			12	У, ПК, Т
6	Основні форми діяльності територіальних громад в Україні		1			12	У, ПК, Т
	Тенденції розвитку	1				12	У, ПК, Т

7	територіальних громад в контексті реформування місцевого самоврядування в Україні						
8	Сталий розвиток територіальної громади. Ресурсне забезпечення розвитку територіальної громади.					15	У, ПК, Т
9	Шляхи удосконалення державного управління розвитком територіальної громади	1				15	У, ПК, Т
	Всього годин: 120	4	2			114	

Форми контролю: усне опитування – У
контрольні роботи – КР
перевірка конспектів – ПК
перевірка завдань для самостійної роботи – СР
тестування – Т
колоквіум – К
інші: реферат

6. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади дисципліни

Тема 1. Сутність та ознаки територіальної громади як основи місцевого самоврядування

Сутність територіальної громади. Місце територіальної громади в системі місцевого самоврядування. Поняття територіальної громади в нормативно-правових актах України. Вітчизняні та зарубіжні теорії про територіальну громаду. Територіальна громада як складна "кумулятивна" форма суспільної організації. Роль територіальної громади в активному вирішенні соціально-економічних проблем. Підходи до вивчення територіальних спільнот. Головні ознаки територіальної громади. Територіальна громада як суб'єкт підприємницької діяльності у сфері надання громадських послуг. Участь територіальної громади у місцевому самоврядуванні.

]

Тема 2. Види територіальних громад в Україні

Питання про види територіальних громад у вітчизняній літературі. Види територіальних громад у зарубіжній літературі. Зв'язок понять "територіальна громада" та "територіальна" спільність. Основні види територіальних громад. Територіальна громада як інститут громадянства та громадянського суспільства. Відмінність територіальних громад від національно-територіальних утворень.

Тема 3. Теоретичні основи управління розвитком територіальної громади

Управління розвитком територіальної громади як об'єкт наукового

дослідження. Методологія дослідження управління розвитком територіальної громади. Нормативно-правові засади управління розвитком територіальної громади. Основні концепції управління розвитком територіальної громади. Управління соціально-економічним розвитком територіальної громади як об'єкт наукового дослідження. Типи синергетичних досліджень управління розвитком територіальної громади.

Тема 4. Еволюція управління розвитком територіальної громади

Сільська громада в Україні в добу Київської Русі. Міська і волосна громади та їхні органи. Територіальна громада в правовій системі Великого князівства Литовського та королівства Польського. Структура територіальних громад та їх керівники. Управління розвитком територіальних громад. Соціально-політичні умови та козацькі традиції територіальної громади Запорозької Січі. Розвиток територіальних громад в Гетьманській державі. Органи влади та управління в містах Гетьманщини за Магдебурзьким правом. Територіальна громада на українських землях в умовах наступу Російської імперії на самоврядування Україні. Особливості управління розвитком територіальних громад Східної Галичини, Північної Буковини та Закарпаття в XIX - на початку XX ст. Революційна ситуація в Україні та організація діяльності органів місцевого самоврядування в період Української Центральної ради. Територіальна громада в Україні в добу Гетьманату П. Скоропадського та Директорії УНР. Західноукраїнська Народна Республіка та її органи місцевого самоврядування. Територіальна громада на західноукраїнських землях у складі Другої Речі Посполитої, Чехословацької республіки і Румунської монархії. Розвиток територіальних громад в Українській РСР (20-80 ті рр. XX ст.). Особливості управління розвитком територіальних громад в сучасній Україні. Процес створення об'єднаних територіальних громад в 2016 р.

Змістовий модуль 2. Практичні механізми управління розвитком територіальної громади

Тема 5. Сучасний стан управління розвитком територіальної громади

Сучасні тенденції управління розвитком територіальної громади. Суб'єкт-об'єктні характеристики управління розвитком територіальної громади. Організаційно-функціональний аналіз управління розвитком територіальної громади. Роль органів місцевого самоврядування в управлінні розвитком територіальної громади. Відмінності у системі управління соціально-економічним та гуманітарним розвитком місцевого самоврядування та органів державної влади. Управління розвитком людського потенціалу територіальних громад. Зарубіжний досвід діяльності органів місцевого самоврядування в управлінні розвитком територіальної громади.

Тема 6. Основні форми діяльності територіальних громад в Україні

Специфіка форм діяльності територіальних громад. Залежність форм діяльності територіальних громад від місцевого самоврядування та волевиявлення

громадян. Форми безпосереднього волевиявлення громадян. Місцеві референдуми як форми безпосередньої демократії в органах місцевого самоврядування. Принципи проведення місцевих референдумів. Особливості проведення місцевих та регіональних виборів в Україні. Особливості проведення місцевих виборів в США, Франції, Швейцарії, Італії, Німеччині, Польщі. Роль Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" у виробленні функцій територіальних громад. Функції територіальних громад. Функції представницьких органів місцевого самоврядування.

Тема 7. Тенденції розвитку територіальних громад в контексті реформування місцевого самоврядування в Україні

Формування системи місцевого самоврядування як одного з найважливіших завдань становлення державності в Україні. Місцеве самоврядування як багатовекторне явище. Основні проблеми в організації роботи територіальних громад. Шляхи вирішення цих проблем. Напрямки вдосконалення роботи територіальних громад у контексті реформування місцевого самоврядування в Україні. Реформування нормативно-правової бази як одна з головних проблем територіальних громад. Проблема децентралізації управління та управління розвитком територіальної громади. Створення об'єднаних територіальних громад у 2016 р.

Тема 8. Сталий розвиток територіальної громади. Ресурсне забезпечення розвитку територіальної громади.

Принципи сталого розвитку. Особливості впровадження теорії сталого розвитку в міських та сільських громадах. Інформаційний супровід сталого розвитку територіальних громад. Управління розвитком територіальної громади в контексті мережевого підходу. Гарантії захисту прав територіальної громади. Інноваційна складова сталого розвитку територіальної громади. Державне управління ресурсним розвитком територіальної громади: проблеми, напрями, пріоритети. Комунальна власність як майнова основа розбудови територіальної громади. Особливості управління майном комунальної власності територіальної громади. Державна політика забезпечення розвитку інвестиційної діяльності на рівні територіальної громади. Соціальна ефективність як критерій розвитку територіальної громади.

Тема 9. Шляхи удосконалення державного управління розвитком територіальної громади

Інституалізація соціально-економічного розвитку територіальної громади. Удосконалення ресурсного забезпечення розвитку територіальної громади. Інноваційне середовище в управлінні соціально-економічним та гуманітарним розвитком територіальної громади. Оцінка ефективності інноваційних технологій управління розвитком територіальної громади. Проблеми вдосконалення нормативно-правової бази управління розвитком територіальної громади. Основні напрямки удосконалення державного управління розвитком територіальної

громади. Структура ресурсів стратегічного соціально-економічного та гуманітарного розвитку територіальних громад. Стратегічне планування розвитку територіальної громади. Моніторинг та оцінювання в стратегічному плануванні. Пріоритетні напрями вдосконалення управління розвитком людського потенціалу територіальної громади на етапах реформування місцевого самоврядування.

7. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	2	2	4	4
Відвідування семінарських занять	1	1	1	4	4
Відвідування практичних занять	-	-	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	1	10	4	40
Робота на практичному занятті	-	-	-	-	-
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-	2	20
Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	30	-	-	-	-
Разом	-		43	-	98
Максимальна кількість балів:					171
171:100=1,71. Студент набрав Х балів; Розрахунок: Х:1,71 = загальна кількість балів.					-

7.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

1. Поняття територіальної громади як основи місцевого самоврядування.
2. Місце територіальної громади в системі місцевого самоврядування.
3. Законодавство України "Про територіальну громаду" в системі місцевого самоврядування.
4. Управління розвитком територіальної громади в вітчизняних нормативно-правових актах.
5. Види територіальних громад в Україні.

6. Види територіальних громад у зарубіжній літературі.
7. Відмінність територіальних громад від національно-територіальних утворень.
8. Основні та факультативні територіальні громади.
9. Теоретичні основи управління розвитком територіальної громади.
10. Управління соціально-економічним розвитком територіальної громади.
11. Основні теорії територіальної громади.
12. Основні концепції управління розвитком територіальної громади.
13. Територіальна громада в період Київської Русі.
14. Розвиток територіальних громад в період входження українських земель до складу Великого князівства Литовського і Королівства Польського.
15. Управління розвитком територіальної громади в період Козацько-Гетьманської держави.
16. Органи управління в територіальних громадах в період входження українських земель до складу Російської та Австро-Угорської імперій.
17. Практичні механізми управління розвитком територіальної громади.
18. Сучасний стан управління розвитком територіальної громади.
19. Відмінності у системі управління соціально-економічним розвитком місцевого самоврядування та органів державної влади.
20. Статус територіальної громади як суб'єкта місцевого самоврядування.
21. Форми діяльності територіальних громад.
22. Місцеві референдуми як форми безпосередньої демократії в органах місцевого самоврядування.
23. Місцеві референдуми як форми діяльності територіальних громад.
24. Основні тенденції становлення територіальних громад та перспективи розвитку місцевого самоврядування в Україні.
25. Формування в Україні муніципальної економіки.
26. Сталий розвиток територіальної громади.
27. Ресурсне забезпечення розвитку територіальної громади.
28. Шляхи удосконалення державного управління розвитком територіальної громади.
29. Структура ресурсів стратегічного соціально-економічного розвитку територіальних громад.
30. Структура ресурсів стратегічного гуманітарного розвитку територіальних громад.

7.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Модульний контроль здійснюється у вигляді тестування.

Студентами пропонуються тестові завдання у кількості 25 питань.

Види тестових завдань:

- Із вибором однієї правильної відповіді;
- На встановлення відповідності запропонованих наборів тверджень;
- Завдання на розпізнавання та відтворення правильної відповіді по пам'яті;

– Завдання на відтворення правильної відповіді (формулювань понять) по пам’яті;

– Завдання відкритого типу, що передбачає розгорнуту відповідь.

Критерії оцінювання:

- виконання тестових завдань – максимум 25 балів.

7.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

Залік

7.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового комплексного контролю.

1. Дайте визначення поняття "Територіальна громада".
2. Яким чином територіальна громада впливає на організацію роботи органів місцевого самоврядування?
3. Покажіть місце територіальної громади в системі місцевого самоврядування.
4. Яким чином повноваження територіальної громади відображені в Конституції України?
5. Коли був прийнятий статут територіальної громади?
6. Розкрийте сутність територіальної громади як основи місцевого самоврядування.
7. Яку роль відіграє Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" в управлінні розвитком територіальної громади"?
8. Назвіть основні види територіальних громад.
9. У чому полягає зв'язок понять "територіальна громада" та "територіальна спільність"?
10. Які ви знаєте основні види територіальних громад згідно з українським законодавством?
11. Що таке первинні соціальні колективи?
12. Розкрийте сутність поняття "громада".
13. Охарактеризуйте роль територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення.
14. Що є регіонами згідно з Європейською Хартією про місцеве самоврядування?
15. Розкрийте сутність процесу управління розвитком територіальної громади.
16. Назвіть основні нормативно-правові акти, що регулюють процес управління розвитком територіальної громади.
17. Назвіть основні концепції розвитку територіальної громади.
18. Які ви знаєте основні наукові теорії про місцеве самоврядування?
19. Хто був представником державницької теорії про місцеве самоврядування?
20. У чому полягають синергетичні засади державного управління в умовах реформування?
21. Проаналізуйте соціальний розвиток як процес.
22. Які Ви знаєте типи синергетичних досліджень управління розвитком

територіальних громад?
23. Охарактеризуйте структуру сільської територіальної громади в Україні в період Речі Посполитої?
24. Покажіть еволюцію управління розвитком територіальної громади в Українській козацькій державі в другій половині XVII ст.
25. Дайте порівняльну характеристику управління розвитком територіальних громад в Наддніпрянській та Західній Україні в XIX - на початку XX ст.
26. Розкрийте структуру територіальної громади в Україні в добу Гетьманату Павла Скоропадського.
27. Чим відрізнялася структура територіальної громади в Україні в добу Гетьманату та Директорії УНР?
28. Порівняйте структуру органів місцевого самоврядування в Радянській Україні та на Західноукраїнських землях.
29. Які органи влади керували розвитком територіальних громад України в радянську добу?
30. Яким чином впливали територіальні громади на вирішення проблем місцевого значення в період "перебудови"?
31. У чому полягають відмінності в управлінні розвитком територіальної громади з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування?
32. Вкажіть сучасні тенденції управління розвитком територіальної громади.
33. Назвіть головні форми впливу територіальної громади органів місцевого самоврядування на управління соціально-економічним розвитком через фінансову систему.
34. Проаналізуйте роль органів місцевого самоврядування в управлінні розвитком територіальної громади.
35. Вкажіть головні інтегруючі ознаки територіальної громади.
36. Які Ви знаєте основні групи соціальних факторів?
37. Назвіть основні форми безпосереднього волевиявлення громадян.
38. Яка стаття Конституції України регулює проведення референдумів територіальними громадами?
39. Назвіть основні принципи проведення місцевих референдумів.
40. Вкажіть головні стадії проведення місцевих референдумів.
41. Дайте класифікацію референдумів за часом проведення.
42. Висвітліть характерні особливості проведення місцевих та регіональних референдумів.
43. У чому полягає сутність місцевого самоврядування як багатовекторного явища?
44. Розкрийте основні форми участі громадян у здійсненні місцевого самоврядування.
45. Що таке петиції?
46. Проаналізуйте роль людського фактору в муніципальному житті міст України.
47. Вкажіть основні напрямки вдосконалення роботи територіальних громад у

контексті розвитку місцевого самоврядування.
48. Яким чином здійснюється в Україні формування муніципальної економіки?
49. Виділіть головні складові муніципальної економіки.
50. Висвітліть характерні особливості управління сталим розвитком територіальних громад.
51. Розкрийте основні напрямки розширення інформаційної складової сталого розвитку територіальної громади.
52. Назвіть основні принципи сталого розвитку територіальної громади.
53. Розкрийте основні напрямки державного управління ресурсним розвитком територіальної громади.
54. У чому полягає інституалізація управління соціально-економічним розвитком територіальної громади?
55. Вкажіть шляхи вдосконалення нормативно-правової бази управління розвитком територіальної громади.
56. Які Ви бачите інноваційні основи для підготовки кадрового потенціалу в територіальних громадах?
57. Що таке інноваційне середовище?
58. Чи впроваджують працівники органів місцевого самоврядування мікропроекти з інноваційного розвитку послуг в територіальних громадах?
59. Вкажіть структуру ресурсів інноваційного розвитку територіальної громади.
60. У чому полягає вдосконалення ресурсного забезпечення управління розвитком територіальної громади?

7.6. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	**Кількість балів**
Відмінно	100-90
Дуже добре Добре	82-89 75-81
Задовільно Достатньо	69-74 60-68
Незадовільно	0-59

8. Використані джерела

1. Батанов О. В. Територіальна громада - основа місцевого самоврядування в Україні: монографія / О. В. Батанов. - К.: Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, 2001. - 260 с.
2. Біленчук П. Д. Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право): навч. посіб. / П. Д. Біленчук, В. В. Кравченко, М. В. Підмогильний. – К.: Атіка, 2000. – 304 с.
3. Гураль П. Ф. Територіальна громада в Україні. Історико-правове дослідження: монографія / П. Ф. Гураль. - Л.: Львів ДУВС "Край", 2008. - 468 с.
4. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" // Відомості Верховної

Ради. - 1997. - ст.170.
5. Кравченко В. В. Муніципальне право України: навч. посіб. / В. В. Кравченко, М. В. Пітцик. – К.: Атіка, 2003. – 672 с.
6. Куйбіда В. С. Конституційно-правові проблеми міського самоврядування в Україні / В. С. Куйбіда. - Л.: Літопис, 2001. - 375 с.
7. Куйбіда В. С. Організаційно-функціональні принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування / В. С. Куйбіда. - К.: МАУП, 2003. - 568 с.
8. Куйбіда В. С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування в Україні / В. С. Куйбіда. - К.: МАУП, 2004. - 431 с.
9. Історія держави і права України. У 2-ох частинах. [За за. ред. акад. Академії правових наук України А. Й. Рогожина]. - К.: Ін Юре, 1996. - Ч.1. - 368 с.; Ч.2. - 370 с
10. Любченко П. М. Муніципальне право України: навч. посіб. / П. М. Любченко; НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування Нац. акад. прав. наук України. - Х.: ФІНН, 2012. - 495 с.
11. Методичний посібник для розробників проектів інфраструктурного розвитку об'єднаних територіальних громад. - К.: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, 2016. - 55 с.
12. Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / Г. Васильченко, І. Парасюк, Н. Єременко / Асоціація міст України – К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. – 256 с.
13. Приходько Р. В. Управління соціальним розвитком територіальної громади: досвід та шляхи модернізації: монографія / Приходько Роман Вікторович. - К. : Алерта, 2011. - 248 с.
14. Територіальна громада: управління розвитком: монографія / [Куц. Ю. О. та ін.; за заг. ред. Ю. О. Куца]; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. - Х. : Константа, 2013. - 540 с.
15. Копиленко М. Місцеве самоврядування: місцева влада і місцева державна адміністрація Української гетьманської держави / М. Копиленко, О. Копиленко // Місцеве та регіональне самоврядування в Україні, 1992. - Вип.3. - С.25-35.
16. Лацимба М. Як територіальна громада може впливати на вирішення питань місцевого значення / М. Лацимба, В. Бондаренко. - К., 2007. - 108 с.
17. Місцеве самоврядування в столиці України. - [За ред. О. М. Невелєва]. – К., 2000. – 280 с.
18. Територіальна громада як суб'єкт муніципально-господарських відносин: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Глинська Оксана Валеріївна; Маріуп. держ. ун-т. - Маріуполь, 2013. - 16 с.
19. Управління розвитком людського потенціалу територіальної громади в інноваційно-знаннєвому суспільстві / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Упр. орг. фундамент. та приклад. дослідж., Харків. регіон. ін-т держ. упр. ; [уклад.: Ю. О. Куц, В. В. Мамонова, С. В. Газарян]. - Київ : НАДУ, 2012. - 42 с.
20. Утвенко В. В. Теорія та історія місцевого самоврядування: Навч. посібник / В.

В. Утвенко. - К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2015. - 234 с.